

föreläsningarna. Alltför heltäckande läromedel medför lätt en risk att läraren känner sig överflödig.

Fredrik Schoug, Lund

Gränsmöten. Kulturhistorisk antologi för Bohuslän, Dalsland och Østfold. Rolf Danielsson och Anders Gustavsson (red.). Strömstads museums förlag, Strömstad 1999. 255 s., ill. ISBN 91-973617-1-2.

I sitt förord deklarerar bokens redaktörer, att forskningsprojektet *Gränsens kulturmöten* tar fasta på gränsrelationer från sent 1800-tal fram till nutiden i Bohuslän, Dalsland och Østfold. Vid riksgränsen ser man den stora rikshistorien på ett spännande sätt möta den regionala och lokala historien, men det är, naturligt nog, människorna vid gränsen, som står i centrum för intresset.

Frågorna de ställer till det insamlade materialet är om det finns en speciell gränsregion samt *hur* man från statsmakternas sida hanterat gränsen.

Bokens författare har att i sina uppsatser besvara dessa frågor och andra. De visar en stor ambition och kommer med givande aspekter, även om de genomgående inte ger svar på de inledningsvis ställda frågorna. Bland författarna och ämnena kan nämnas att Else-Britt Brevig Andersen skriver om byggnadsskick, Jimi Axelsson om stenhuggare, Rolf Danielsson om sten i gränsen, Lena Eriksson om halmslöjd, Christine Fredriksen om handel, Arvid Johanson om flyktingar, Lars Linge om Enningdalen och Anders Gustavsson om kulturkontakter.

Bland dessa har Lars Linge sedan 1969 dokumenterat sin kunskap om gränshandel. I de av recensenten 1993 redigerade studierna kring Göta älv skrev han om denna älv som riksgräns och handelsled. Denna gång är gränssträckan från Vassbotten till Idefjorden i blickpunkten. Timmer flottades från Bullarebygden på Enningdalälven till sågverken i norska Enningdalen, men den svenska gränskommissionen ville konsekvent förhindra att Norge kom i besittning av älvens båda stränder. Redan Harald Stake, Bohusläns förste svenske landshövding, insåg dalens handelspolitiska betydelse, och den utgjorde länge ett gränshandelsproblem. Det kom att gälla tillgången på timmer, städernas roll i trälasthandeln samt tullbeläggningen. Linges artikel bygger på ett stort underlagsmaterial, otryckta och tryckta källor och litteratur.

Anders Gustavsson visar framför allt att flödena i form av arbetsvandringar, gränshandel och smuggling, likaväl som idéer och sociala kontakter, tagit skilda riktningar under olika tider i historien, allteftersom de yttre förutsättningarna förändrats både ekonomiskt, politiskt, militärt och juridiskt på såväl riksplånet som regionalt och lokalt.

Utmaningen för etnologerna är att analysera de processer som ägt rum över tid både nationellt, regionalt och lokalt samt visa på både förändringar och stabilitet.

Idéer om att följa upp här vunna resultat och koppla en del av dem till ett närliggande projekt kring fornminnen och byggnadsminnen, Ekomuseum Gränsländ, visade sig framgångsrika. Det formas bl.a. av Krokstrands stenhuggarsamhälle, Greby gravfält, Fredrikstens fästning, Röd herrgård samt konstmuseet i Hvaler. Som projektledare för Ekomuseet står Gunn Mona Ekornes, Halden och Lars-Erik Hammar, Strömstad.

En förteckning över B-uppsatser i anslutning till gränsprojektet visar på ytterligare infallsvinklar kring gränsområdets kontakter, arbete och fritid vid sekelskiftena, politiska och miljörelaterade konflikter kring fisket m.m.

Studiet av regioner och gränskulturer har här således åter börjat tilldra sig intresse medan det på kontinenten nog funnits kvar genom decennierna.

Behovet av register och sammanfattning känns påkallat.

Allan T. Nilson, Göteborg

Roger Jacobsson: *På bokhistoriskt vis. Ouvertyrer och utblickar.* Bokhistoriska skrifter nr 2. Avd. för bok- och bibliotekshistoria vid Lunds universitet. Carlssons, Stockholm 1998. 143 s., ill. ISBN 91-7203-846-2.

En livaktig diskussion pågår för närvarande om huruvida IT-tekniken utgör en social fara, som leder människor in i individuell ensamhet. Senast i raden av böcker är Robert Putnams, men långt tidigare har kommunikationsforskare som Neil Postman och Bob Glass varnat för teknologins styrning av Västerlandets verklighetsuppfattning. Postman talar om tekniken som tvångsnarare än som frihet. Hastigheten och tillgängligheten kan leda till bekymmer.

Mot den här bakgrunden tar Roger Jacobsson ut-